

X **BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN İGİLENDİKLERİ SPOR DALI VE KÜLTÜREL FARKLILIKLARA DAYALI ATILGANLIKLARININ İNCELENMESİ**

*Özden TAŞĞIN

ÖZET

Bu araştırmada atılganlık eğitiminin, öğrencilerin atılganlık puanlarını etkileyip etkilemediği incelenmiştir. Bunun yanında atılganlığın alt sosyo – kültürel kökenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

SUMMARY

In this research, it is searched that if the assertiveness training affects the points of students or not. By the way, it is searched that if the assertiveness is differed with the inferior social – cultural species or not.

GİRİŞ

Hızlı bir biçimde ilerleyen teknolojik gelişmeler toplumsal ilişkilerde, kişilerarası ilişkilerde, toplumların kültüründe ve aile yapısında büyük değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler bireylerin davranışlarını da etkilemektedir. Kişilerarası sağlıklı ilişki kurabilme sosyal bir beceri olarak kabul edilmektedir. Sosyal bir beceri olarak kabul edilen "atılganlık" da kişilerarası ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır (Deniz, 1997).

Voltan (1980) assertiveness kelimesinin Türkçe'de tam karşılığının bulunmadığını belirterek "iddialî, atılgan, cerbezeli, girişken ve kendini ortaya koyan" kelimelerinin assertiveness kelimesinin bir kısmını karşıladığını belirtmiştir. Farklı bazı araştırmalarda assertiveness kavramının karşılığı Türkçe'de atılganlıkla karşılanmaktadır (Voltan, 1980; Arı, 1989).

Alberti ve Emmons (1970), atılgan kişiyi; açık, esnek, diğer insanlarla gerçekten ilgili bunların yanında kendi haklarını da iyi bilen kişi olarak tanımlamıştır.

Atılganlık kavramı bireyin kendini ifade edebilme becerisi olarak da tanımlanabilir. Bireyler kendilerini ifade edebildikleri oranda çevresiyle etkili iletişim kurabilirler. Çekişken davranış ya da saldırganlık iletişimi engelleyen faktörlerdendir. Bu bakımdan bireylerin atılgan davranış becerilerini kazanmaları onların kişilerarası iletişimini olumlu yönde etkileyecektir (Deniz, 1997).

Bireyin kendisini ortaya koyma davranışlarından birisi olarak kabul edilen "atılganlık davranışı"nı, kültür, cinsiyet ve kişilik özellikleri etkileyebilmektedir.

Bireyler içinde buldukları toplumdan, toplumun kültürel özelliklerinden etkilenmekte ve toplumun kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Bireyin tutum ve davranışlarında köy ve kasabadaki kültürel yapı, benzerlik göstermesine karşın; bu yapı hızlı toplumsal değişim sürecinde farklılık göstermeye başlamıştır. Kasabalardaki kültürel yapıda, köyler daha kapalı toplum olduklarından, köylere oranla gözle görülür bir değişim olmaktadır (Deniz, 1997).

Toplumda ki hızlı toplumsal değişimin hızı geleneksel toplumlarda daha ağır gerçekleşirken, modern toplumlarda hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Çünkü modern toplumlar ulaşım, kitle iletişim araçlarıyla daha çok karşı karşıyadır. Bunlardan yararlanma imkanları daha fazladır. Toplumsal değişim sürecinde yaşanan bazı değişiklikler şunlardır: Toplumsal rol ve statülerdeki değişimler, ekonomik alandaki değişimler, nüfus artış hızındaki değişimler, aile ve akrabalık ilişkilerindeki değişimler, gelenek ve görenek değişmesi, teknolojik değişimler, eğitim kurumlarındaki değişimler ve kitle iletişim sistemlerinde gözlenebilen değişimlerdir (Tezcan, 1984, s. 3).

Küçük gruplarda bireyler birbirleriyle yakın ilişki içindedirler. Dolayısıyla bireyin davranışları üzerinde grubun daha fazla kontrolü vardır. Böyle bir ortamda birey çevreyi dikkate alarak davranmak zorundadır. Örf, adet ve gelenekler bireyi toplumsal normlara uymaya zorlamaktadır. Böyle bir sosyal çevre bireyin karşı çıkma, isteyebilme, olumlu olumsuz duygu ve düşüncelerine ifade etmesini kısıtlayabilmektedir (Arı, 1991, s. 168).

Köy, kasaba gibi küçük toplumlarda aile yapısının bireyin kişiliğini dolayısıyla davranış kalıplarını şekillendirmede şehir kültürüne daha etkili olduğu düşünülebilir. Babanın mutlak otorite olarak kabul edildiği kırsal kültürde, babanın çocuğun davranışları üzerindeki kontrolü sadece çocukluk yılları ile sınırlı kalmayıp, ergenlik döneminden sonra da, hatta babanın ölümüne kadar sürmektedir. Babanın bu tutumu çocuğun ergenlikte ve yetişkinlikte bağımsız davranma dolayısıyla davranışlarının sorumluluğunu üstlenmeyi engellemektedir. Diğer yandan şehirlerdeki kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, okur-yazar

oranının yüksek oluşu ve ailelerin eğitim düzeylerinin kırsal kesime nazaran daha yüksek olması nedeniyle, çocuğun eğitiminin daha bilinçli ve hoşgörülü bir anlayışa oturtulması çocuğun bağımsız davranabilme yeteneğini etkilediğini düşünebiliriz (Arı, 1991, s.168).

Geleneksel ailelerde baba ailenin tartışılmaz reisidir. Bu tip aile reisleri, çocuklarıyla ilişkilerinde otorite adını verdikleri baskıya sığınıp, hoşgörü ve şefkatten uzak hareket etmektedirler. Bu tip ailelerde babanın davranışı annenin davranışından daha etkilidir. Özellikle erkek çocukların yetiştirilmesinde tek söz sahibi her zaman babadır. Çocuğun okuyacağı okulu, seçeceği sanatı, edineceği mesleği, hatta evleneceği eşin ailesini bile baba seçmektedir. Fakat babanın bu etkisi, kültürlü ailelerde gerileme göstermekte, yerini hoşgörü ve sevgiyle karışık disipline bırakmaktadır (Taner, 1990, s. 38).

Toplumsal yapı içerisinde bazı alt-kültür özellikleri vardır. Alt-Kültür özelliği, bir kültürel bütünlüğü oluşturan ve kendi içlerinde bir bütünlüğü olan genel kültürün alt sistemleri şeklinde tanımlanabilir (Deniz, 1997). Bu alt-kültürler içerisinde bireylerin davranışları farklılaşabilir.

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin atılganlık puanlarının öğrencilerin özlük nitelikleri ve sosyo-kültürel özelliklerine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenecektir.

Alt Problemler

1. Üniversite öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları, ilgilendikleri spor alanına göre farklılaşmakta mıdır?

2. Üniversite öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları, öğrencilerin geldikleri alt sosyo-kültürel özelliklere göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencileri arasından, tesadüfi eleman örnekleme yoluyla seçilen 208 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri toplama Araçları

Rathus Atılganlık Envanteri

Rathus Atılganlık Envanteri (RAE)'nin puanlanması: RAE 30 maddeden oluşan bir ölçektir her madde ölçeğin yönergesinde belirtildiği şekilde +1 ile +6 arasında puanlanmakta olup, sıfır puan bulunmamaktadır. Kişinin atılganlık puanı hesaplanırken 17 madde için (1., 2., 4., 5., 9., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 19., 23., 24., 26. ve 30. maddeler) verilen puanların tersi alınarak işlem yapılmaktadır (veya her maddeye verilen puan 7'den çıkarılarak elde edilen puan o madde için atılganlık puanı olarak işleme sokulmaktadır). Diğer 13 maddeye (3., 6., 7., 8., 10., 18., 20., 21., 22., 25., 27., 28 ve 29. maddeler) verilen puanlar, tersi alınan puanlarla toplanarak deneğin atılganlık puanı elde edilmektedir. Çekingenliğe doğru uzanan uç +30 a, atılganlığa doğru uzanan uç +180'e ulaşmaktadır (Voltan, 1980).

RAE'nin Güvenirliği: Rathus (1973), envanterin güvenilirlik katsayısı, envanterin aralıklı tekrarı yöntemiyle $r=.78$, envanterin iki yarıya bölünmesi yöntemiyle $r=.77$ olarak bulunmuştur. Wood ve arkadaşları RAE'nin güvenirligi olarak ergenler üzerinde çalışmışlardır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre RAE'nin güvenilirlik katsayısı testin aralıklı tekrarı yöntemiyle $r=.76$, testin iki yarıya bölünmesi yöntemiyle $r=.77$ bulunmuştur (Voltan, 1980).

Voltan (1980), Rathus Atılganlık Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlama çalışmasında envanterin güvenilirlik

katsayısını, envanterin aralıklı tekrarı yöntemiyle $r=.60$ ve $r=.77$ olarak bulunmuştur.

RAE'nin Geçerliliği: Rathus ve Nevit (1977), envanterin geçerliliği ile ilgili olarak uzman görüşüne başvurmuşlardır. Envanterin geçerlilik çalışması, psikiyatrik hastalar üzerinde yapılmış, nörotikler için $r=.84$, şizofrenikler için $r=.73$, kişilik bozuklukları için $r=.91$ ve genel popülasyon için $r=.80$ geçerlik katsayıları elde edilmiştir.

Voltan (1980), RAE'yi Türkçe'ye uyarlama çalışmalarında envanterin 19 maddesini 26 üniversite öğrencisine vererek kendilerini değerlendirmelerini istemiştir. Daha sonra aynı öğrenciler, akademik danışmaları tarafından ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. İki değerlendirme puanları arasında korelasyon $r=.70$ olarak belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, öğrencilerin atılganlıklarını belirlemek amacıyla Rathus Atılganlık Envanteri uygulanmıştır. Öğrencilerin özlük niteliklerine ilişkin bilgiler ölçek üzerinde belirtilen sorularla elde edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler bilgisayar ortamına kodlanarak girilmiş ve istatistiksel işlemler yapılması için hazır hale getirilmiştir. Bilgilerin analizi SPSS 10.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analiz tekniği olarak; t testi, tek-yönlü varyans analizi ve tukey testi kullanılmıştır.

Verilerin analizinde önem düzeyi 0.05 olarak benimsenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar aşağıda verilmiştir.

1. Üniversite öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları, ilgilendikleri spor alanına göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 1: Takım ve Bireysel Spor Yapma Durumuna Göre Öğrencilerin Atılganlık Puanı t testi sonuçları

Takım ve bireysel spor	N	X	S	t	Anlamlılık düzeyi
Takım	137	124,16	17,44	-0,167	0,86 P>0.05
Bireysel	71	124,59	18,02		Önemsiz

Tablo 1 incelendiğinde Takım sporlarıyla ilgilenen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları 124,16 olarak bulunurken, Bireysel sporlarla ilgilenen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları ise 124,59 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçlara göre öğrencilerin Takım ve Bireysel spor

yapma durumlarına göre, atılganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (P>0.05).

2. Üniversite öğrencilerinin atılganlık puan ortalamaları, öğrencilerin geldikleri alt sosyo-kültürel özelliklere göre farklılaşmakta mıdır?

Tablo 2: Köy, İlçe, Şehir alt kültüründen gelen öğrencilerin Atılganlık Puanı N, X ve Ss Değerleri

Gruplar	N	X	Ss
Köy	13	120,46	15,54
İlçe	49	116,55	20,08
Şehir	146	127,25	16,07

Tablo 2 incelendiğinde, Köy alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları 120,46; İlçe alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları, 116,55; Şehir alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları ise 127,25 olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi uygulanmış, sonuçlar Tablo 3' de verilmiştir.

Tablo 3 Alt sosyo-kültürel kökenlere göre öğrencilerin Atılganlık düzeylerine ait varyans analizi sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	Anlamlık
Gruplar Arasında	4407,331	2	2203,666		P,001
Gruplar İçinde	59684,977	205	291,146	7,569	P<0,05
Toplam	64092,308	207			

Tablo 3'e göre öğrencilerin Atılganlık düzeyleri F değeri 7,569 olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağını

belirlemek amacıyla Tukey testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Alt sosyo-kültürel kökenlere göre öğrencilerin Atılganlık Düzeylerine Ait Tukey Testi Sonuçları

Yetiştigi yer	Yetiştigi yer	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	p
Köy	İlçe	3,91	5,32	,743
	Şehir	-6,79	4,94	,354
İlçe	Köy	-3,91	5,32	,743
	Şehir	-10,70*	2,82	,000

*P<0,05

Tablo 4'e göre öğrencilerin alt sosyo kültürel kökenlere göre atılganlık puanları açısından İlçe ve Şehir alt kültüründen gelen öğrenciler arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Şehir alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları, İlçe alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ, ÖNERİLER

Araştırmanın ilk alt probleminden elde edilen sonuçlara göre, öğrencilerin bireysel yada takım sporlarıyla ilgilenmeleri onların atılganlık puan ortalamalarını anlamlı düzeyde farklılaştırmadığı görülmüştür. Bireysel sporlarla ilgilenen ve takım sporlarıyla ilgilenen her iki öğrenci grubunun kişiler arası ilişkilerinde atılgan davranışlar sergilediklerini söyleyebiliriz. Bu öğrenci gruplarının sporla ilgilenmeleri onların

çevreyle etkili iletişim kurmalarını gerektireceğinden, bir sosyal beceri davranışı olan atılgan davranışlarının gelişmiş olması doğaldır.

İkinci alt probleminden elde edilen sonuçlara göre, köy alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları 120,46; ilçe alt kültüründen gelenlerin puan ortalamaları 116,55; şehir alt kültüründen gelenlerin puan ortalamaları ise, 127,25 olarak bulunmuştur. Şehir alt kültüründen gelen

öğrencilerin atılganlık düzeylerinin diğer iki alt kültürden gelen öğrencilerden yüksek olduğu görülmektedir.

Şehir alt kültüründen gelen öğrencilerin atılganlık puanlarının, köy ve ilçe alt kültüründen gelen öğrencilerininkinden yüksek bulunmasının nedeni; şehir toplumunun birey üzerindeki denetiminin köy ve ilçe toplumuna göre daha az olmasından kaynaklanabilir. Bilindiği gibi köy ve ilçelerde birey grup kontrolünü daha fazla hisseder. Birey faklı davranmak istese bile grup bireyi grup normlarına uymaya zorlar ve bireyin davranışlarını kontrol eder. Birey normlara uymadığı takdirde sosyal baskılarla karşı karşıya kalabilir (Yörükoğlu, 1989; Merter, 1990; Arı, 1991). Bu da bireyin atılganlık düzeyini etkileyebilir.

Geleneksel toplumda çocuklar korkutularak, sindirilerek, gereklikçe dövülerek büyütülür. Merakları ve özgür davranışları engellenir. Uslu, söz dinler olmaları, girişken olmalarından önde tutulur Geleneksel ailede baba ailenin tartışılmaz reisidir. Çocuklarıyla ilişkilerinde otorite adını verdikleri baskıya sığınıp, hoşgörü ve şefkatten uzak hareket etmektedirler (Yörükoğlu, 1989, s. 37).

Geleneksel ailelerde çocuğun kendine özgü duygusal bir dünyası olabileceği de kabul edilmemektedir. Böyle bir ortamda yetişen çocuk bağımsızlığını kazanamamakta, girişim yeteneğini ancak törelerin uygun gördüğü oranda geliştirmektedir. Yetişkinlik dönemine ulaşan çocuk, çağdaş beklentilere uygun olamadığı için, ana babasının uygun gördüğü her şeyi onaylar görünüp, eleştiriye kapalı, kişiliği gelişmemiş insan olarak topluma katılmaktadır (Taner, 1990, s. 38).

Bunun yanında şehirlerde kitle iletişim araçlarının yaygın olması,

ailelerin eğitim düzeylerinin kırsal kesime oranla daha yüksek olması nedeniyle, çocuğun eğitiminin daha bilinçli ve hoşgörülü bir anlayışa oturtulması, çocuğun bağımsız davranabilme yeteneğini olumlu yönde etkilediği düşünülebilir (Arı, 1991, s. 168).

Araştırma sonuçlarına göre atılganlık puanlarının köy ve ilçe alt kültürüne göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçlara göre, köy ve ilçede ki kültürel yapının benzerlik gösterdiği söylenebilir. İnsanlar arası ilişkiler bu gruplarda daha sıkı olmaktadır. Dolayısıyla insanlar arası ilişkiler ve akrabalık ilişkileri uzun süreli olmakta; bu kültürlerde insanlar arası ilişkiler daha yoğun yaşanmaktadır. Grubun bireyler üzerindeki kontrolü fazladır. Böyle bir ortamda bireyler davranışlarını ortaya koyarken çevreyi dikkate almak durumundadır. Birey istese bile grubun normlarına karşı bir tutum ortaya koyamamaktadır (Tezcan, 1973).

Köy kökenli öğrencilerle, kasaba-ilçe kökenli öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark yoktur. Şehir kökenli öğrencilerin atılganlık puan ortalamaları, ilçe kökenli öğrencilerin atılganlık puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada köy kökenli öğrencilerle şehir kökenli öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın çıkmaması örneklem grubunun özelliğinden kaynaklanmış olabilir. Arı (1989) ve Deniz (1997) yaptıkları araştırmalarda, şehir, kasaba-ilçe ve köy kökenli öğrencilerin atılganlık puanları arasında anlamlı düzeyde farklılaşmanın olduğunu bulmuşlardır. Beden eğitimi öğrencileri açısından bir yargıya varabilmek için farklı örneklem grupları üzerinde çalışılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ALBERTI, R. E. ve M.L. EMMONS. (1970) Your Perfect Right: a Guide to Assertive Behavior. San Louis Opispo, Ca: Impact..

X ARI, R. (1991) "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlıklarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılması". Konya:Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı: 5 s.s. 163-173.

ARI, R. (1989) "Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları ile Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

X DENİZ,M.E.(1997) "Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve kültürel farklılıklara dayalı atılganlıkları üzerinde bir atılganlık eğitimi denemesi".

(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MERTER, F. (1990).Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

TANER, N.(1990).Yöremizde Aile Yapısı. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, S.s. 37-41.

TEZCAN, M. (1984). Sosyal ve Kültürel Değişme. Ankara Üniversitesi: Eğitim Fakültesi.

TEZCAN, M. (1973) Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar). Basılmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi: Eğitim Fakültesi.

VOLTAN, N. (1980)."Grupla Atılganlık Eğitiminin Bireyin Atılganlık Düzeyine Etkisi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: H. Ü. Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi.

YÖRÜKOĞLU, A. (1989) Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. 3. Baskı. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.